

dék adja a jövőben az erdősítendő területek többségét, azaz előtérbe kerül a tölgy, a fenyő és az akác, visszaszorítva a lágy fafajokat.

Beszélni kell e helyen a mezőgazdasági fásításokról. 1982-ben termelőszo-
vetkezeteink I. kivitelű fásítást nem végeztek, ami két okra vezethető vissza.
Egyrészt a megyei szakigazgatás és szakfelügyelet összehangolt munkája ered-
ményeként nincs a megyében jelentős major vagy szakosított telep fásítás
nélkül, másrészt az üzemek agronómiája nem igényli a külterületek fásítását.
Így, míg a települések közvetlen környezetében a fásítások kifejthetik levegő
és zajszennyezés elleni védőhatásukat, addig a mezőgazdasági területeken az
elővilág védelme és a szélkárosítás elleni védelem az erdőkre hárul.

Összegezve megállapítható, hogy sem az erdőgazdálkodás és a környezetvé-
delem, sem a mezőgazdasági termelés és az erdőgazdálkodás környezetvédel-
mi szerepe között nincs kibékíthetetlen ellentét. Számos területen a gazdálko-
dás és a környezetvédelem céljai megegyeznek vagy közös gondokkal küzde-
nek. Azokon a területeken viszont, ahol a gazdasági célok megvalósulásához
azonos értékű alternatívák állnak rendelkezésre, a környezetvédelmi szem-
pontból kedvezőbbet kell választani. A gazdálkodás azon pontjain, ahol a ter-
melési és környezetvédelmi célok megvalósításához azonos súlyú, de ellenté-
tes irányulású intézkedések szükségesek, az érdekeltségi viszonyok megvál-
toztatására vagy adminisztratív szabályozásra van szükség.

Mosonyi Géza

Erdeink vágásérettségi koráról

Ha egy messziről jött idegen erdőgazdálkodásunkat akarná megismerni, ha-
marosan rátalálna a vágásérettségi korok kérdésére. Nem lenne könnyű meg-
magyaráznunk, milyen szempontok vezetnek bennünket annak eldöntésében;
meddig tartunk fenn, mikor vágjuk le az erdőt?

Nagyon leegyszerűsítve azt mondhatjuk, akkor, amikor az állomány elérte
a legnagyobb átlagos évi értéknövekedését. Pontosabb a meghatározásunk,
ha a szükséges ráfordításokat is figyelembe vesszük, és a legnagyobb haté-
konyság időpontjára tesszük a vágásérettségi kort.

$$\text{Hatékonyság} = \frac{\text{hozam} - \text{ráfordítás}}{\text{ráfordítás}} \times 100$$

Természetesnek kell tartanunk, hogy a vágásérettségi korok kérdése soha-
sem juthat „nyugvóponttra”. A gazdasági élet természetes következménye,
hogy az erdőgazdálkodás is kövesse a gazdasági élet változásait, mozgását.
A népgazdaságnak, vagy ha úgy tetszik, a piacnak a kíváncsi időről-időre
változhatnak az erdőgazdálkodással szemben, például az egyes fafajok meny-
nyiségének, minőségének, méreteinek a tekintetében. A maximális érték meg-
termelése nagyobb eszközlektetéssel jár, nagyobb munkaráfordítást igényel.
Munkaerőhiányos időszakban talán engedhetnénk a maximális érték elérésé-
ből, és kevesebb munkaráfordítással „külterjesebb” gazdálkodást folytathat-
nánk. Fordított esetben az erdőgazdálkodás alkalmas a kiegyenlítő szerepre
— a nagyobb munkaerő lekötésére.

A fentiekből következik, hogy mind a hozamok, mind a ráfordítások nagy-
ságát — bizonyos határok között — változtathatónak tartom, hozzá igazítha-
tónak a gazdasági körülményekhez. [A mai helyzetben például, amikor a fa-
termékek piaca nyomott, talán csökkenthetők lennének a hozamok — eset-

leg országrészenként differenciáltan. A legnagyobb érték megtermeléséről pedig (a munkaerőhiányra hivatkozva) a gyakorlatban már le is mondtunk?]

Visszatérve a vágásérettségi korokhoz, nyilvánvaló, hogy azok egészen kis megváltoztatása mind a lehetséges hozamokat, mind a fatermesztés munkaerő-szükségletét hatványozott mértékben változtatja meg.

De nem céлом a továbbiakban az erdőgazdálkodás általános gazdasági kérdéseit elemezni, hanem a vágásérettség tervezésének mai gyakorlatát megvizsgálni.

Faállományaink vágásérettségi korát főhatóságunk rendelkezései szabályozzák. (Az egyes termőhelytípusokon alkalmazható célállományok ... MÉM, 1975. Főbb állományalkotó fafajok erdősítési hálózata és nevelési modellje... MÉM, 1976.) E szabályzatokkal a fentebb leírt gondolatmenet bizony néhány esetben nincs összhangban. Nehéz például magyarázni, hogy miért lehet a jó termőhelyeket elfoglaló csereseket 90 éves korukig is fenntartani, amikor azok már 50 éves korukra fagylécessé válnak, és miért csak 50—70 éves korukig a kevésbé jó fejlődésűeket, amik viszont egészségesek, de méreteik kisebbek, felújításuk pedig munkaigényesebb. Más fafajok esetében is mintha a gyengébb termőhelyeken kötelezne a szabályzat a belterjes, a jó termőhelyeken pedig a külterjes gazdálkodásra.

A főhatósági szabályozás nem terjed ki minden állományra; a sarj eredetű tölgyesekre, sarj cseresekre, sarj bükkösökre, sarj nyárasokra, tuskósarjról felnőtt akácosokra, valamint a nem nekivaló termőhelyen álló (rontott) állományokra. Ezek vágásérettségi korának tervezése az erdőtervezőre van bízva, a tervezési útmutató szerint természetesen azzal, hogy itt alacsonyabb vágásérettségi korokat kell alkalmaznia. A különleges rendeltetésű erdőkben pedig természetesen magasabbakat.

A szabályok áttekintése után rögtön azt a nyilvánvaló tényt kell említenem, hogy az erdők, és ezzel a vágásérettségi korok sorsa valójában a gazdálkodók kezébe van letéve. Ápolásaikkal, nevelővágásaikkal, ők tudják igazán befolyásolni az állományokat; az eredetet, az elegyarányt, a fák minőségét (alak, ágasság), és mindezzel természetesen a célszerű vágásérettségi kort is.

Az erdőtervező mindig a legjobb állománynevelő munkát tételezi fel, ennek megfelelően egy fiatalos vágásérettségi korát általában a lehetséges legmagasabban állapítja meg. E vágásérettségi kor a továbbiakban csak a gondosan végzett állománynevelés esetén maradhat meg. A hibás nevelés, vagy éppen a nevelővágás el nem végzése miatt a tervező kénytelen *az adott állománynak megfelelő vágásérettségi kort tervezni*, és ez bizony — az állományok korosbodásával — sajnos, egyre alacsonyabb lesz. Ugyancsak csökkenten kényszerül a vágásérettségi kort a károsítások nyomán bekövetkezett egészségromlás miatt (szarvas kéreghántás, közelítés okozta kéregsebzések).

A tervező munka során bizony sok állományt vagyunk kénytelenek rövidített vágásérettségi korról tervezni, bármennyire is fájdalmas ez, és bármennyire nyilvánvaló, hogy az állományok azelőtt a jobb minőség, nagyobb érték ígérését is magukban hordozták.

A fentiekből következik, hogy *a gazdálkodó előző időszakban végzett munkáját többek között a vágásérettségi korok változása is minősíti*; a csökkenés bizony rossz erdőnevelési munkára utal.

A vágásérettségi korok kényszerű csökkentése természetesen növeli a ki-termelhető fatömeget is. A legfőbb tanulság az, hogy a vágásérettségi kort emelni, ezzel az állományok értékét növelni elsősorban nem a szabályzatokkal, hanem az állománynevelési munka javításával lehet.

A legjobb tudomásom szerint az országos adattárunk alkalmas arra, hogy állományaink vágásérettségi koráról átfogó képet kaphassunk. Talán a következőket lenne érdemes megvizsgálni:

Mennyire térnek el a tervezett vágáskorok az idealistól, a szabályzatokban foglaltaktól, esetleg állománytípusonként, gazdálkodónként, országrészenként?

Mik az eltérések főbb okai?

Mik a legfőbb tennivalók a nemkívánatos eltérések felszámolása érdekében?

Hasznosak lennének az adatok a jelenlegi hozamszabályozásunk megítéléséhez, az esetleges országos hozamszabályozás megvalósításához.

Meggyőződésem, hogy erdőgazdálkodásunk fejlesztéséhez nagyban hozzájárulna egy ilyen elemzés végzése, és belőle a tanulságok levonása.

Reményfy László

A fa és a könyvkészítés kapcsolatának rövid története

Csaknem bizonyosra vehetjük, hogy a legrégebbi könyvek is *fából* készültek. A mai papírgyártás alapját jelentő *papírfa* előtt több ezer évvel ismert volt már a „*fa-papír*”. Erre utal a *könyv* szó etimológiája (szófejtéstana). is. Könyv görögül biblión (*βιβλίον*), latinul pedig *liber*. Mindkét szó eredeti jelentése: *faháncs*. De a gót *bóka*, az angolszász *boc*, a német *Buch* és az angol *book* is könyvet jelent, ám mind e négy szó eredeti jelentése: *bükkfa*.

Irodalmi úton is bizonyítható a „fa-könyv” hajdani létezése:

- Homérosz eposzában, az Iliász VI. énekében Bellerophon két összehajtott *fatáblára* írt levelet visz Lykia királyának.
- Az ősi germán mondákban — az Eddában és a Heliandban — is *fa-könyvekről* történik említés.

E hajdani fa-könyvek létezésére tárgyi bizonyítékaink természetesen nincsenek, hiszen több ezer év alatt minden fa elkorhad, megsemmisül. De emellett vallanak a jelenleg legősibb írásos emlékek számító sumér kőtáblácskák *írásjel-formái* is. Ezek kifejezetten szögletes rajzai nem a simán véshető kőlapon alakulhattak ki, hanem a rostos, csak egyenetlenül karcolható fafelületen válhattak megszokottá, amely a kerekded vonalat is szögletessé töri.

Kifizetten irodalmi forrásunk van — természetesen szintén bizonyító példány nélkül — az ősrégi kínai *köteggönyvekről*: Me Ti vándorfilozófus három kocsira rakott bambusz-köteggönyvvvel járta be a Mennyei Birodalmat. Az ősi kínaiak ui. keskeny bambusz-szeletekre karcolták írásjeleiket, felülről lefelé haladva, függőleges oszlopban.

A fát idővel lassanként felváltotta az időtálló agyag, ill. — kiégetett formájában — a cserép. A babiloniai agyagtégla „könyvekből” már ezer és ezer maradt ránk.

A klasszikus ókorban a nilusi sásból készült *papiruszra* került az irodalom.

A középkor kódexei — tudjuk állatbőrből előállított pergamenre íródtak és e lapokat *fatáblák* közé kötötték. A könyvkészítésnek tehát ismét nélkülözhetetlen anyaga lett a fa, és az is maradt — persze egészen más technológiát alkalmazva — mind a mai napig.

Dobay Pál